

Фискални савет: Саопштење за медије

Србији је потребна суштинска, добро промишљена реформа аграрне политике

Пољопривреда је тренутно у веома лошем стању

У последњих 10-15 година пољопривреда Србије уопште није повећавала своју производњу, иако је у исто време остатак привреде порастао за око 40%. Продуктивност рада тек је на трећини просека ЕУ, млечност по крави приближно је упола мања, а приноси по хектару за око четвртину нижи. Чак 90% трактора и три четвртине комбајна старије је од десет година. Међународна конкурентност сектора постепено слаби, на шта указује осетно бржи раст увоза од извоза, док је производња знатно нестабилнија него у већини европских земаља, пре свега због недовољног прилагођавања сушама и другим климатским ризицима.

Вероватно највеће ограничење за будући развој пољопривреде представља брзо смањивање радне снаге. Између два Пописа пољопривреде укупан обим рада у сектору смањен је за више од 20%, а готово половина носилаца газдинстава данас је старија од 65 година.

Проблем није колико држава издваја, већ како та средства користи

Држава мора да направи заокрет у аграрној политици да би се оживео развој овог важног сектора привреде, који поред економског има изражен социјални и стратешки значај. Једна од ретких добрих вести везаних за пољопривреду је то што се за њу већ опредељује довољно средстава из буџета тј. око 1,4 млрд евра годишње (кад се у подршку укључе све субвенције, рефакције за гориво и друга давања). Стога, потребна реформа у начелу не захтева додатна буџетска издвајања.

Међутим, структура подршке битно се разликује од савремене аграрне праксе. За разлику од ЕУ, у Србији су директна плаћања далеко више везана за количину производње, број грла и утрошене инпуте. С друге стране, еко-шеме, редистрибутивна плаћања за мала и средња газдинства, као и други механизми за подстицај улагања у модернизацију, очување земљишта и вода, код нас су запостављени. Другим речима, држава претежно финансира одржавање текућег и неуспешног аграрног модела, уместо да расположива средства користи за његову трансформацију – ка продуктивнијој, конкурентнијој и отпорнијој пољопривреди.

Проблем представља и нестабилност система. Само у периоду 2023-2025. прописи о расподели подстицаја мењани су чак 34 пута. Такав систем отежава дугорочно планирање и обесхрабрује инвестиције, посебно у секторима попут сточарства и вишегодишњих засада, где је поврат улагања дуг.

Неуспешна аграрна политика утиче и на високе цене хране

Последице оваквог стања све више осећају и грађани. Храна у Србији данас кошта око 96% просека ЕУ, иако је БДП по становнику, прилагођен паритету куповне моћи, тек 51,8% ЕУ. Тачно је да високе цене хране у Србији нису последица само пољопривреде – значајан део ценовних притисака настаје и у преради, дистрибуцији и малопродаји – али ниска продуктивност домаће производње представља део проблема. Посебно је

индикативно то што су највише цене баш у оним сегментима у којима су и структурни проблеми домаће пољопривреде најдубљи, попут сточарства.

Шта је потребно променити?

Готово сви проблеми домаће пољопривреде структурне су природе и акумулирају се деценијама, а свако даље „гурање под тепих“ повећава економске трошкове њиховог решавања. Више нема простора за парцијалне корекције и ад хок регулаторне интервенције: оне могу привремено ублажити последице, али не отклањају њихове узроке, а неретко стварају нове трајне буџетске обавезе.

Зато је потребна постепена али темељна реформа аграрне политике која, иако не захтева повећање укупног аграрног буџета, захтева другачију употребу расположивих средстава. То подразумева постепено смањивање значаја производно везаних субвенција и других краткорочних мера, а веће ослањање на инвестиције, редистрибутивна плаћања, управљање ризицима и мере усмерене на квалитет и безбедност хране и очување природних ресурса.

Фискални савет предлаже могући правац реформе која би се спроводила фазно, током 6-10 година. У првој фази приоритет би била стабилизација правила и враћање предвидивости система, уз увођење редистрибутивних плаћања и пилот еко-шема. У наредној фази постепено би се мењала структура подршке – све већи значај добијале би мере за добробит животиња, очување квалитета земљишта и вода, док би се производно везана плаћања ограничила на секторе у којима за њих постоји јасно економско оправдање. У завршној фази нови инструменти постали би окосница система, који би се тиме приближио савременој архитектури Заједничке пољопривредне политике ЕУ, уз уважавање специфичности домаће пољопривреде.

Кључ реформе није само избор субвенција, већ способност државе да сложенији систем спроведе и контролише. Србија нема довољно развијене електронске регистре, контролне механизме, лабораторијске и стручне капацитете које такав модел захтева. Зато институционално јачање мора почети одмах – кроз успостављање *IACS/LPIS* система, унапређење регистра газдинстава, јачање инспекција и специјализованих служби и обезбеђивање довољног броја стручних кадрова.

Коначно, реформа аграрне политике не завршава се реформом подстицаја. Неопходно је повећати јавна улагања у инфраструктуру – пре свега у наводњавање и одводњавање, заштиту од поплава и бујица, складишне капацитете и локалну и атарску путну мрежу. Истовремено, повећање продуктивности примарне производње мора бити праћено бољим функционисањем читавог ланца снабдевања храном – већом транспарентношћу цена и маржи, јачањем преговарачке позиције пољопривредника и развојем заједничке логистичке инфраструктуре.

Целокупна студија: „Пољопривреда Србије између стагнације и реформе: производња, цене и аграрна политика“ доступна је на интернет страници Фискалног савета.